

ПРИРОДНІ ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОСОБЛИВІЙ ОХОРОНІ

Система природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні
Заповідання та заповідні території.

Критерії відбору заповідних територій.

Поняття про категорії природоохоронних територій.

Національна кваліфікація природоохоронних територій.

Характеристика природоохоронних територій України.

Державний кадастр об'єктів природно-заповідного фонду України.

Міжнародна кваліфікація природоохоронних територій.

ст. 60 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»

особливій охороні підлягають природні території та об'єкти, що мають велику екологічну цінність як унікальні та типові природні комплекси, для збереження сприятливої екологічної обстановки, попередження та стабілізації негативних природних процесів і явищ

Території та об'єкти, щр підлягають особливій охороні

Курортні і лікувально-оздоровчі
зони

Рекреаційні зони

Водоохоронні зони

Полезахисні лісові смуги

Території та об'єкти ПЗФ

Природоохоронна територія – це географічно виділена ділянка землі, на якій здійснюється регулювання та використання природних ресурсів для досягнення конкретних природоохоронних завдань.

**(Конвенції про
біорізноманіття,
Ріо-де-Жанейро, 1992 р.)**

Природоохоронна територія – це ділянка землі або моря, спеціально визначена для збереження біорізноманіття, природних і пов'язаних з ними культурних ресурсів, природоохоронний режим, на якій забезпечується законодавчими або іншими ефективними засобами.

(визначення комісії МСОП)

Критерії відбору заповідних територій

Біологічні
забезпечення
реалізації
само-
відтворення,
саморозвитку
біосистем
різного рівня
організації

**Природо-
охоронні**
забезпечення
збереження
видів,
взаємозв'язків
між ними і
унікальних
оригінальних
природних
комплексів

Наукові
достовірні та
об'єктивні
дослідження,
які
забезпечують
вивчення
еволюційного
процесу в
екосистемах і
біосфері
у цілому

Рекреаційні
достатні для
населення
умови для
відпочинку та
оздоровлення

**Освітні та
культурно-
просвітницькі**
забезпечують
духовні,
моральні,
емоційні,
психічні,
інтелектуальні
потреби
людини

Територією чи об'єктом природно-заповідного фонду

оголошуються ділянки суші та водного простору, природні комплекси й об'єкти, як і мають особливу екологічну, наукову, естетичну і економічну цінність і призначені для збереження природної різноманітності, генофонду виді в тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу та фонового моніторингу навколишнього природного середовища

ст. 61 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»

Класифікаційна система природно-заповідного фонду України

Категорія	Походження		Ранг значення			Функціональна структура		Правовий статус	
	природні	штучні	міжнародне	загально-державне	місцеве	олігофункціо-нальні	поліфункціо-нальні	юридична	не юридична
Біосферний заповідник	+		+				+	+	
Природний заповідник	+			+			+	+	
Національний природний парк	+			+			+	+	
Регіональний ландшафтний парк	+				+		+	+	
Заказник	+			+	+	+			+
Пам'ятки природи	+			+	+	+	+		+
Заповідні урочища	+			+	+	+			+
Ботанічний сад		+		+	+		+	+	
Дендрологічний парк		+		+	+		+	+	
Зоологічний парк		+		+	+		+	+	
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва		+		+	+		+	+	+

Біосферні заповідники

природоохоронні, науково-дослідні установи міжнародного значення, що створюються з метою збереження у природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, здійснення фонового моніторингу, вивчення навколишнього середовища, його змін під дією антропогенних факторів.

На території України зараз існує 4 біосферних заповідника

Природні заповідники

природоохоронні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення, які створюються з метою збереження у природному стані типових або унікальних для даної ландшафтної зони природних комплексів з усією сукупністю їх компонентів, вивчення природних процесів та явищ, розробки наукових основ охорони довкілля, ефективного використання природних ресурсів.

На території України зараз існує 18 природних заповідників.

Національний природний парк

природоохоронна, рекреаційна, культурно-освітня, науково-дослідна установи загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

На території України зараз існує 45 НПП.

Регіональний ландшафтний парк

поліфункціональні, природоохоронні рекреаційні установи місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження у природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення.

На території України зараз існує 26 РЛП.

Заказники

природні території (акваторії) з метою збереження і відтворення природних комплексів чи їх окремих компонентів. За цільовим призначенням та необхідним режимом охорони виділяють: ландшафтні, ботанічні, лісові, зоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загально геологічні, палеонтологічні, карстово-спелеологічні заказники.

Це найбільш чисельна категорія.

Пам'ятка природи

окремі унікальні природні утворення, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне та пізнавальне значення. Залежно від характеру, походження та необхідного режиму охорони пам'ятки природи поділяються на комплексні , ботанічні , зоологічні; гідрологічні , геологічні.

Заповідні урочища

лісові, степові, болотні та інші відокремлені цілісні природні територіальні комплекси, що мають важливе наукове, природоохоронне та естетичне значення, з метою їх збереження у природному стані.

Ботанічні сади створюються з метою збереження, вивчення, акліматизації, розмноження у спеціально створених умовах та ефективного господарського використання рідкісних і типових видів місцевої і світової флори шляхом створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової, навчальної та освітньої роботи.

Дендрологічні парки створюються з метою збереження та вивчення у спеціально створених умовах різноманітних видів дерев і чагарників та їх композицій для найбільш ефективного наукового, культурного, рекреаційного та іншого використання.

Зоологічні парки створюються з метою організації екологічної освітньо-виховної роботи, створення експозицій рідкісних, екзотичних та місцевих видів тварин, збереження їх генофонду, вивчення дикої фауни та розробки наукових основ її розведення у неволі.

Парками-пам'ятниками садово-паркового мистецтва оголошуються найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва. Основним призначенням парків-пам'яток садово-паркового мистецтва є збереження, підтримка та відновлення паркових ландшафтних композицій, а також проведення екскурсій та масового відпочинку населення. Природоохоронні функції поєднуються в них з історичними, культурними та естетичними.

Класифікація природоохоронних територій МСОП

Категорія I a (строгий природний резерват) мало трансформована природоохоронна територія достатнього розміру репрезентативних еталонних екосистем, основними завданнями якої є наукові дослідження, освіта та ведення екологічного моніторингу.

Категорія I b (територія дикої природи) природоохоронна територія незайманої природи значних розмірів, призначена для збереження природних умов без прямого антропогенного впливу. Її об'єкти складають наукову, освітню, естетичну, історичну цінність.

Категорія II (національний парк) велика природоохоронна територія, яка призначена для охорони природних територій, забезпечення рекреації та задоволення духовних, наукових та освітніх потреб людини. Національний парк включає одну або декілька незмінених або мало змінених екологічних систем, відрізняється різноманітністю типів ландшафтів, рослинного і тваринного світу, особливо цінних у науковому, освітньому, виховному та рекреаційному аспектах, характеризується високим ступенем мальовничості пейзажів. Об'єктами охорони є репрезентативними для біогеографічного району.

Класифікація природоохоронних територій МСОП

Категорія III (пам'ятка природи) невелика природоохоронна територія, яка призначена для охорони унікальних, рідкісних природних комплексів, естетичних і культурних цінностей пов'язаних з природою.

Категорія IV (резерват охорони природи або територія управління видами та місцями їх існування (мешкання або зростання)) природоохоронна територія, яка виділяється для спеціального управління (цілеспрямованого використання) окремими популяціями видів або їх місцями мешкання (місця міграцій, розмноження тварин, водно-болотні угіддя, коралові рифи тощо, площа яких визначається потребами існування певних популяцій).

Категорія V (наземний або водний ландшафт, що охороняється) природоохоронна і рекреаційна територія (акваторія) з ландшафтами високої пейзажної цінності, які також характеризуються значним біологічним і ландшафтним різноманіттям, вираженими екологічними, естетичними і культурними особливостями. Створюється з метою забезпечення протікання еволюційних процесів у природних комплексах, попередження негативних впливів, а також охорони традиційного природокористування місцевого населення (рибно-ї ловлі, скотарства, садівництва та ін.).

Класифікація природоохоронних територій МСОП

Категорія VI (територія управління природними ресурсами)
велика природоохоронна територія, яка виділяється для довготривалої охорони традиційного і сучасного сталого використання та відтворення природних ресурсів і біорізноманіття.

Класифікація природоохоронних територій

Категорія VII (антропологічний резерват)

Категорія VIII (територія багатоцільового використання)

Категорія IX (біосферний резерват)

Категорія X (об'єкт всесвітньої природної спадщини)

Відповідність категорій національної класифікації територій та об'єктів міжнародним

Категорія за національною класифікацією	Категорії класифікації МСОП
Біосферний заповідник	категорії I (одночасно підкатегоріям строгий природний резерват та територія дикої природи)
Природний заповідник	
Національний природний парк	категорія II – національний парк, категорія V – ландшафт, що охороняється (мають значні за площею господарські зони) елементи категорії I (обов'язково наявність заповідної зони)
Регіональний ландшафтний парк	категорія V – наземний або водний ландшафт, що охороняється

Відповідність категорій національної класифікації територій та об'єктів міжнародним

Категорія за національною класифікацією	Категорії класифікації МСОП
Заказник	категорія IV – резерват охорони природи або територія управління видами та місцями їх існування (мешкання або зростання)
Пам'ятки природи	категорії до відбору та функції наближують до категорія III – пам'ятка природи
Заповідні урочища	категорія IV – резерват охорони природи або територія управління видами та місцями їх існування (мешкання або зростання)
Ботанічний сад	категорія V – наземний або водний ландшафт, що охороняється
Дендрологічний парк	
Зоологічний парк	
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	

Дякую
за увагу!